

A MEG NEM ÍRT NOVELLA

ALEKSANDAR TIŠMA

Ha az ember sok esztendőn át ír, sokat megír. Ámde abból, amit meg kellett volna írni, sok minden megíratlan marad. Miért? Azért, mert az irodalom a levélírással vagy az utasítások körmö-lésével ellentétben nem pusztán szavakba önti a való világot, ha-nem eközben át is formálja, átalakítja, újjáteremti, egy új való-ság megtestesüléseként.

Ez az új valóság úgy jön létre, hogy az élményként átéltet az író rávetíti a maga valóságézményére, amely ott fészkel benne, s amely nélkül nem is lehetne művész. Ennek a belső észménynek a parancsára hallgat, ez sugallja neki, hogy az átéltekből, látot-takból, hallottakból mit tartson meg, és mit vessen el, s hogy az-tán élményét, a valóságot, miként öntse műalkotás formájába.

Megtörténik azonban, hogy az író elhamarkodottan, túlságosan könnyelműen ítéli meg jó irodalmi nyersanyagnak valamely él-ményét. Csakhamar kiderül ugyanis, hogy vagy nincsenek meg benne azok az elemek, amelyek alkalmassá teszik irodalmi feldol-gozásra, vagy pedig megvannak ugyan, de az író belső valóság-észménye nem képes rá, hogy más, másféle vagy hasonló élmé-nyekkel ellentétben műalkotássá érlelje. Nem az a termékeny író, legalábbis nem mindenekelőtt az, aki kitartóan és sokat ír, ha-nem az olyanfajta alkotó, akit nagy befogadóképességű és hajlé-kony, művészi valóságészménye képessé teszi arra, hogy a megélt tényelemek zöméből verset, elbeszélést, regényt, drámát, esszét fa-ragjon.

Jómagam sokat küszködtem azzal, hogy élményanyagomat, amelyre szert tettem, alávessem művészi valóságképletnek. Ami-kor írni kezdtem, úgy tizenhét-tizennyolc éves koromban, javá-ban állt a háború, egymást érték a letartóztatások, a razziák,

A szerző akadémiai székfoglaló beszéde.

folytak az illegális akciók. Egy hihetetlenül drámai, élményekben bővelkedő korszak volt ez, amely lenyűgözött. Annyira, hogy mitsem késlekedve, azonnal irodalmi kifejezést akartam neki adni egy regény alakjában, amelynek a zajló eseményeken kívül az én ifjúkori, belső forrongásaimat kellett volna megörökítenie. Elég könnyen megírtam a regény első fejezetét, képet adtam arról a hangulatról, légkörről, amelyben majd az események játszódnak. Ámde, amikor folytatni akartam, s a második fejezetben az egyik élménytöredéknek jelenet, párbeszéd, leírás alakjában kellett művészi formát adni, csődöt mondott a tudományom. Képtelen voltam elvégezni az átalakítást, a formába öntés műveletét. Így maradt a második fejezet torzó, félbe maradt kísérletezés, változatok sora, amelyek nagy mértékben különböztek egymástól, ami magában véve is jól mutatja, mennyit tévelyegtem.

A kéziratot félretettem, és megkíséreltem mással foglalkozni. Nem ment könnyen, mert első regényemhez fogható ambícióm nem akadt, a kisebb feladatok pedig, azután, hogy olyan nagy fába vágtam a fejszémet, megalázóan jelentéktelennek tetszettek. Amikor aztán újból olyan helyzetbe kerültem, hogy engedhettem belső sugallatomnak, első témám, a háború és a megszállás a múlté lett, minék folytán másféle valóságjegyet kapott. Ezért hátat fordítottam neki, és más, békebeli témák felé fordultam. S érdekes, hogy éppen ekkor, ebben a békeidőben kezdett visszalopakodni tudatomba a háborús élményvilág, ezúttal azonban mint háttér, amely előtt a békebeli témák, a békebeli történetek játszódtak, kontrasztot, mélységet kaptak, élénkebben kirajzolódtak.

Így történt, hogy ennek az egyszer már elvetett élményanyag-nak jó hasznát vettem első elbeszéléseimben, verseimben, sőt regényeimben is. Ezek közül, igaz, egyik sem egészen olyan, mint az első, a meg nem írt, ám mindegyikben benne van annak a csírája, még ha talán valamilyen felhígított, kompromisszumos alakban is, csak hogy ezt meg lehetett írni, míg az első nem.

Első regényem történetét azért fejtettem ki ilyen részletesen, hogy érzékeltessem, milyen csapdák leselkednek a kezdő íróra. Később, hasonló nekibuzdulásaim és takarodóim kárán tanulva, némi képességre tettem szert, hogy a tapasztalati világban, amely fokozatosan kialakult bennem, mind biztosabban megkülönböztessem azokat a témákat, amelyeknek művészi formát tudok adni, azoktól, amelyeket kénytelen vagyok elvetni vagy elodázni, mert nem nekem valók, vagy mert meghaladják erőmet.

Ennek ellenére továbbra is megesett velem, és ma is megesik, hogy belefogok valamibe, amit később félbe kell hagynom. Így aztán azon kívül az első háborús regényemen kívül, amelynek csak első fejezete született meg, több olyan regényre tekinthetek vissza, amelyeknek nemcsak az első, hanem a középső fejezeteit is megírtam, mégis befejezetlenek maradtak. Sőt, egy teljesen kész regényem, több elbeszélésem és — természetesen — versem meg más olyan írásom van, amelyeket sohasem fogok közölni. Hogy ezeket miért hagytam abba, vagy ha be is fejeztem, miért döntöttem úgy, hogy nem adom közre, annak két oka is lehet. Vagy az, hogy kiderült, kisebb horderejűek, mint eredetileg gondoltam, vagy pedig ráébredtem, hogy — ellenkezőleg — akkora a horderejük, hogy azzal az én művészi eszközeim képtelenek megbirkózni.

Ezek között a töredékek között van egy félbehagyott elbeszélés egy kis kutyáról. Megkülönböztetett helyet foglal el a többi között. Mégpedig azért, mert egyrészt nem gondolom róla, hogy nem érdemes tovább foglalkozni vele, másrészt nincs is olyan érzésem, hogy nem tudnám folytatni és befejezni azon a művészi szinten, amelyet követelményként önmagam iránt támasztok. Ellenkezőleg, a kutyusról szóló elbeszélés olyan erőteljes élményen alapszik, s ezzel párját ritkítja, hogy művészi megformálása azonnal és spontánul készen állt, a szakmai kétely fel sem merült.

Az eset tíz évvel ezelőtt történt, egy téli napon. Feleségem meg én Újvidékről Indijára buszoztunk, hogy valamelyik önálló szücsmesternél, ilyen pedig tucatjával akad ebben a kisvárosban, a noteszunkba feljegyzett mérték után bundát rendeljünk a fiunk számára, aki éppen külföldön tartózkodott. Pontosabban, az egyik mesterrel már nyélbe is ütöttük a dolgot telefonon, még csak az maradt hátra, hogy személyesen is megejtsünk mindent, amit kell, hogy a bunda idejében elkészüljön.

Délután négy óra körül értünk Indijára, kiszálltunk a buszból, s mindjárt ott, az állomás közelében megtaláltuk a szücsöt. Egy földszintes, de tágas családi házban lakott. A házhoz erős, széles vaskapu tartozott, amely robajjal csukódott. Amikor beléptünk a kapun, kitéglázott, módos gazdaudvar tárult elébünk, hátul kert fákkal, bokrokkal, amelyek ilyenkor télidőben kopáran, deresen ácsorogtak. A növényzet előtt, a kikövezett udvart folytató sima, fagyos puszta földön egy kis kutya állt három lábom,

mert a negyedik helyén csak egy véres csont meredezett. A kutya úgy reszketett, hogy az messziről is látszott, és betegesen fénylő, lázban égő szemekkel nézett ránk, belépőkre.

A látvány váratlan is, kellemetlen is volt, s amíg felocsúdtunk belőle, a háziak észrevettek bennünket, és behívtak. Tágas előszobában találtuk magunkat, karosszékekkel és egy embermagaságú falitükörrel. Éppen egy jól megtermett fiatalasszony — láthatóan hozzánk hasonló kuncsaft — nézegette, hogy áll rajta a félig kész irhabunda, amelynek még az ujjá sem volt fölfércelve. Innen egy heverőkkel és szekrényekkel berendezett szobába, majd egy hosszúkás helyiségbe tessékelték bennünket. Itt, az elülső fal mentén, amelybe sokfiókos, hatalmas ablak volt vágva, varrógépek sorakoztak.

Amerre csak néztünk, mindenütt a falusi háztartás és a műhely, majdhogynem gyár kettősségének jeleit figyelhettük meg: a helyiségeket gyengén fűtötték — bizony, nem volt éppen kellemes — a mögött a gépsor mögött, amelynél már csak egyszál, utolsónak megtartott munkásnő dolgozott, a falakon és válfákon tucatszám lógtak a bundák, de volt belőlük a heverőkön és a székekre terítve, volt még a hálószobában is hanyag összevisszaságban elkeveredve a mindennapi kosztról való gondoskodás jeleivel, paradicsomosüvegekkel és hálószerűen kötött műanyagzsákokkal. Baburapaprikák és káposztafejek kandikáltak ki belőlük a zöldfőzelék nyers illatát árasztva, amely a cserzett bőr fojtó bűzével elegyedett. De hát a háznépe is félig-meddig paraszti sorban volt még: a mester, sápadt arcú, tömzsi ember, a fején prémkucsmát, a lábán bársonypapucsot viselt, a gazdasszony, aki a centimétert, füzetet-ceruzát, prémmintát segített előkészíteni, nagy darab, kontyos asszonyság volt, no, és átlábalt a szobán a fiuk is, egy tizennyolc éves forma, magas, vállas, göndör hajú, barna legény sötétkék melegítőben, széles fehér lampasszal a nadrágszáron meg a felsőrész ujján.

Mindannyian morcos sürgés-forgásban voltak részint talán azért is, mert egyszerre két vevő toppant a házba — a bundát próbáló asszonyság és mi ketten a mérték adataival a noteszunkban —, de mindenképpen a kutyust ért baj miatt is, melynek gondja láthatatlanul a fejek fölött lebegett, ha szegény pára nem is volt szem előtt. Miközben áthaladtunk a szobák során, megkérdeztem a gazdasszonyt, hogy övük-e a kutya, és mi történt vele. A jószág valóban az övük, mondta leverten legyintve, autó taposta el

a ház előtt, amikor figyelmetlenül kiszaladt. Most, hogy hazavonzolta magát, nem tudják, mit kezdjenek vele, mert azzal ugyan tisztában vannak, hogy nem éli túl, de hát sajnálják, mert szeretik, és nehezen válnak meg tőle.

Ezt követően a dolgunk után néztünk. Azaz a noteszból kimásoltuk a mértéket, válogattunk a prémek között, fölpróbáltunk egypár félig kész bundát, majd hamarosan találtunk is egyet, amely minden tekintetben megfelelt, kész is, éppen csak a gombokat kellett még felvarrni. A feleségem és én meg voltunk elégedve, hogy gyorsabban és egyszerűbben jutunk hozzá a kívánt ruhadarabhoz, mint akár álmodhattuk is volna, ámde minderre kínos árnyékot vetett a kutya, amelyet eltaposott az autó, s amely az udvaron reszketve várja további sorsát. Ezért, miközben a kiválasztott bundára alkudoztunk, akaratlanul is lefojtottuk a hangunkat, és kerültük egymás tekintetét, akár a cinkosok. Anélkül, hogy szóba hoztuk volna, mi is vártuk, mi fog történni.

A várakozás feszültségét a szűcs fia oldotta fel. Vadászpuskával a kezében valamelyik belső szobából az előszobába lépett. Leült a karosszékre, s a markából két töltényt tolt a duplacsövübe. Utána fökelt, kiment, az ablakon át látszott, amint az udvar végébe tart. Valamivel később lövés dörrent, majd még egy. A legény nem tért vissza, alkalmasint valamelyik másik bejáraton jött be a házba.

Még el sem halt egészen a lövések visszhangja, megjelent a munkásnő a bundánkkal, amelyre a műhelyben fölvarrta a gombokat. Sebtében fizettünk, a vásárfiát átvetettem a karomon, s az előszobán keresztül, ahol a jól megtermett fiatalasszony még mindig a tükör előtt illegette magát, kiléptünk. Az udvarban már leereszkedett az alkonyati szürkület, csípett a kellemetlen zimankó. Egy pillantást vetettem az udvar végébe, a kutya már nem volt ott, bizonyára eltakarították már, erről alighanem maga a legény, a szűcsmester fia gondoskodott. Kiléptünk a kapun, amely hangosan megzörrent mögöttünk, és elindultunk a buszállomás felé, hogy mielőbb hazaérjünk.

A szűcsmesternél tett látogatást és vele együtt a kutya pusztulását napokig magamban hordtam, aztán egyszerre úgy éreztem, papírra kell vetnem élményemet. Hogyan? Úgy találtam, hogy kész novellatéma, s hogy valóban az, a filmszerűen pergő jelene-tek logikus egymásutánja is igazolni látszott. Megérkezés a szűcsmester házában, a kutya látványa, amint három lábon állva resz-

ket az udvar és a kert között levő üres térségen, a bunda megrendelése és felpróbálása, a szücsmester fia, puskával a kezében, kimegy az udvarba, lövések, távozás az udvaron keresztül, amelynek a kertre néző felében most már nyoma sincs a kutyának.

Tisztában voltam vele, hogy a novellát éppen így, jelenetезve kell megírnom, még hozzá személyes részvételem nélkül. Tehát nem első személyben, mert a történet túlságosan szomorú, könnyzaccokra ható ahhoz, hogy elbírná a mesélő személyes részvétét. A személytelen kívülálló szemével kellett tehát érzékeltetni, mint olyan eseményt, amely mintegy a természet színpadán, valamiféle istenség színe előtt zajlik, és az emberek közül csak azokat szerepeltetni benne, akik nélkülözhetetlenek. Tehát a szücs mestert, a feleségét, a fiát meg azt a megtermett fiatalasszonyt, aki a bundát próbálta. De semmiképpen sem engem (következésképpen a feleségemet sem), mert ha mint író felfedném magam, akkor nagydobra kellene vernem azt is, mit éreztem a kutya sorsával kapcsolatban. Ez esetben pedig nem a szerencsétlen kis kutya, hanem a részvétteljes író története kerekedne ki a tollam alól, amit semmiképpen sem szerettem volna.

Úgy határozottam, hogy az eképpen kiiktatott érzelmi mozzanat helyett, kárpótlásul, minél több tárgyi elemet viszek a történetbe: a ház, a szobák, a szücsmester, a felesége, a fia, a bundát próbáló asszonyág kinézését, leírom mozdulataikat, idézem, mit mondtak, képet adok arról a bűnbánó sürgés-forgásról, amelybe kínzó bűntudatukat fojtották. Mert ölni készülnek. Mert aközben, amíg megrendelik, elkészítik és felpróbálják a bundát, gyilkosságot forralnak. Mert a kis kutya sorsáról az „annak úgy kell lenni” gépiességével döntenek, amihez nem fér irgalom, s amely még latolgatni is rest. Mi több, fél tőle, ezért a bevett felfogások szellemében cselekszik. Eszerint pedig a nyomorék kutyát, a házörzőt, amely többé nem felel meg rendeltetésének, ki kell irtani a világból.

Íráshoz fogtam. Egy fiatalasszony jön a szücshez, hogy felpróbálja a megrendelt bundát. Az udvar végében egy kis kutyát lát, amint parázsló szemmel, három lábon álldogál. A nő belép a házba, kérdezősködik a kutya felől, értesül a szerencsétlenségről. Kihozzák neki a bundát, amelyet megrendelt, az asszonyka felveszi, a tükör előtt forgolódva nézegeti, egy-egy megjegyzést tesz a szabásra, a bunda esésére, a mester itt is, ott is igazít rajta valamit, ő mindezt ellenőrzi. Bejön a szücsmester fia a puskával,

megettölti, kimegy. Lövés hallatszik, majd még egy. A fiatalasszony tisztában van a történetekkel, borzongva gondol a kutyára, amely az udvaron ácsorgott, és tüzelő szemmel nézett rá. A nő aztán összeszedi magát, tudja, hogy ami történt, elkerülhetetlen volt. Ebben az értelemben mond is valamit a házbelieknek, s ők há-lásan helyeselnek. Ezután még egy ideig nézegeti a bundát, majd leveti, megbeszéli, mikor jöhet el a kész ruhadarabért, felveszi a kabátját, és távozik. Az udvarban egy pillantást vet arra a hely-re, ahol az imént a kutya állt, s látja, hogy többé nincs ott. És kész, nincs tovább, ez volna a vége.

Én azonban nem jutottam el a novella végéig. Jóval korábban abba hagytam, még amikor a szücsmester fia puskával a kezében kilép az udvarra. Nem írtam tovább. Elment a kedvem tőle.

Eleinte azt hittem, ideiglenes megtorpanásról van szó, türelme-sen vártam hát, hogy újból kedvet kapjak az íráshoz. Mert az alkotókedv, ezt minden tapasztalt író tudja, nem pusztán fizi-kai értelemben vett munkakedv, hanem egyszersmind belső jel-adás; jelzi, hogy az út, amelyen elindultunk, szabad. Mindaddig, amíg ellenállást érzünk, bizonyos, hogy az út nem járható, va-lamilyen akadály torlaszolja el, amelyet magunk állítottunk oda óvatlanságunkban, vagy még csak ezután kerül oda, ha folytat-juk utunkat. Eszerint mielőtt továbbmennénk, az akadályt meg kell találni, és el kell távolítani.

Újból meg újból elolvastam, amit megírtam, így próbáltam megtalálni, hol a hiba. De akármennyit kerestem is, itt nem ta-láltam. Ámde nem lehetett a novella meg nem írt részében sem, hiszen a folytatás is megvolt a fejemben, éppen csak papírra kel-lett volna vetnem, egyik szót a másikba öltve, leírást leírás, pár-beszédet párbeszéd után, amíg a végére nem érek. Így lesz a tör-ténet kerek egész, így lesz irodalmi mű.

Mégsem volt kedvem folytatni. Eképpen történt, hogy végül félretettem, és más munkába fogtam. Telt, múlt az idő, s én soha többé nem vettem elő ezt az írásomat. Már a pusztá gondolatára is belső ellenállást, undorfélét éreztem. De nem a történet ese-ménysora ellen berzenkedtem én, az továbbra is áttekinthetően élt bennem, én megírhatóknak tartottam, hanem az írás ellen ál-talában, ahogyan az ember betűket, szavakat ró a papírra, egyen-letes kitartással és céltudatosan, hogy eljusson a csattanóig, az úgynevezett poénig. Amely ez esetben az volt, hogy egy kutya eltűnt az udvarból, az élet színpadáról.

Fokozatosan megvilágosodott előttem, hogy a kiskutyáról szóló történet esetében a gátló akadály nem irodalmi, nem művészi eredetű. A baj valahol a preliterális szférában, még az élményben gyökerezik, mégpedig éppen abban a jelenetben, amikor a szűcsfiú kiment, hogy lelője a kutyát.

Nem volt nehéz rájönnöm, mi zavart az alapélménynek ebben a pillanatában: az, hogy olyan könnyen, ellenvetés nélkül hozzájárultam a szegény pára pusztulásához. Hogy csupán néma szemlélője voltam, és meg sem kíséreltem, hogy megmentsem. Hogy rábeszéljem a szűcsfiút, kímélje meg az életét, vagy ha már meggyőződtem hajthatatlanságáról, miért nem mentem ki én is vele együtt az udvarba, miért nem nyaláboltam fel a kis jószágot, s miért nem szaladtam el vele a legközelebbi állatorvoshoz, hogy bekötözze. Majd beülhettem volna valamilyen járműbe, s hazavihettem volna a sebesült állatot, hogy otthon ápoljam, amíg talpra nem áll.

Akkor, de csakis akkor jártam volna el úgy, ahogyan a jóérzésem diktálta; az az az érzés, amelyről az élmény megszövegezésekor éppúgy le akartam mondani, mint a történetben való személyes részvételemről is. Állítólag művészi okokból. Valójában pedig azért, ezt most láttam, mert nem akartam bűnrészes lenni, hanem a kutya sorsáért való minden felelősséget másokra, a szűcsmesterre, a családjára, a bundát próbáló ifiasszonyra szerettem volna hárítani.

Másfelől azonban vajon eljárhattam-e úgy, ahogyan az emberi jóérzés diktálja? A napnál is világosabb, hogy nem. Amellett, hogy nem érzem képesnek magam egy beteg kutya ápolására (ilyesmire nem vagyok felkészülve), végtére is az a kutya nem az enyém, hanem a szűcsé, a feleségéé meg a fiuké volt, és az állat sorsába való minden beavatkozásomat az én önkényeskedésemnek, jogaim túllépésének magyarázhatnák, sőt, egész biztosan úgy magyaráznák, s kénytelen lennék elviselni, hogy megalázó módon kioktassanak, meddig terjednek a jogaim és lehetőségeim.

Helyesen jártam el tehát? Belenyugodtam a kutya pusztulásába, s bűnrészeségemet azzal próbálom jóvátenni, hogy majd leírom gyászos sorsát?

Mert amikor eltűnődtem rajta, hogyan viselkedtem és gondoltam, miközben a kutya elvesztésének előkészületei folytak, mindinkább oda lyukadtam ki, hogy az ebhalál leírását nem ak-

kor határoztam el, amikor az elbeszélést kiötlöttem, hanem jóval előbb, valószínűleg még akkor, amikor az udvar és a kert határára megpillantottam a reszkető kis kutyát, amint parázsló szemmel néz ránk, betoppánó jövevényekre. Abból, ahogyan ott láttam a sorsára váró, megcsonkított állatot, valószínűleg már akkor megértettem, hogy itt nemcsak valami szörnyű történt, hanem a legszörnyűbb még csak azután fog bekövetkezni. Ezért aztán a legfőbb gondom nem arra irányult, hogy a legszörnyűbb ne következzen be, hanem arra, hogy mint író, a maga frissességében, a történés pillanatában regisztráljak minden adatot a borzadályról, amely már itt van, meg az ennél is borzalmasabb, legnagyobb borzadályról, amely készülöben van, hogy aztán holnap, ha majd akarom, mindezt drámaian kulmináló, csattanós művészi alkotássá formáljam.

Tehát már akkor az író dolgozott bennem. Az járt-kelt a szücsmester házában és nézegette a bútort, a bundákat, a tükröt, meg az előtte álló kuncsaftot; ő, az író — nem a gondos apa, az csak ürügy volt, álarc — kukucskált be azokba a zugokba, ahol az ipar és a családi tűzhely, a főzelékfélék meg a bőr szaga elegyedett egymással; amit nem átalált szomjasan beszippantani és pontosan regisztrálni, hogy aztán egyszer, amikor szüksége lesz rá, megfelelőképpen szavakba önthesse valamelyik novellájában vagy más szövegben. Aminthogy egész életemben, amióta tudom, hogy író vagyok, mindig is a való élet adatai után szaglásztam. Akkor is, ha mégoly súlyos és kínos dolgokról, balsorsokról és szenvedésekről, betegségekről és halálról, legközelebbi hozzátartozóimról vagy jómagamról volt is szó, mindegy. A való életet fürkésztem — ahogyan más írók is tették mindig —, hogy aztán a szerzett adatokat később újjáalkossam, átlényegítsem, ha már nem tudtam változtatni rajtuk. Vagy más szavakkal: ha már képtelen voltam érzelmeim sugallata szerint cselekedni, nem maradt más hátra, mint az, hogy tehetetlenségemet megkíséreljem ellensúlyozni.

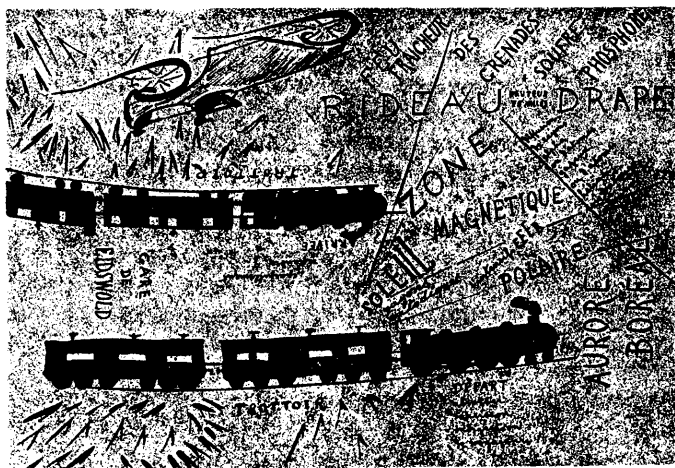
Egyszer az életben azonban a természetem, az emberi természetem, amely — úgy látszik — mégiscsak mélyebben az enyém, mint az írói, elvetette a már átalakított valóságot, mint idegen testet, és fellázadt. Mégpedig annak a csömörnek az alakjában, amely lehetetlenné tette ennek az elbeszélésnek a megírását. Ellen-szegült akaratomnak, hogy éppen mindenből, ami történik velem az életben — mivel túlhalad engem — kötelezően novellát, re-

gényt, drámát kell faragnom, aminthogy a zsigori, a fősvény kezében mindennek pénzzé, arannyá kell válnia. Ennek az egyszerűségnek, ennek a kivételességnek a nevében, kész örömmel, hogy megváltom magam minden korábbi alkotói önzésemért, lemondtam a történetről.

Most azonban, lám, amikor azt a feladatot kaptam, hogy egy írásban rekapituláljam élethivatásomat, mégis ez a meg nem írt novella, a kis kutyta története jutott eszembe, s megkíséreltem elmondani, ahogyan elmondtam.

Ennélfogva nem is vagyok éppen biztos abban, mit műveltem valójában. Hogy ennek az emléknek a felelevenítésével vajon hivatásom egyik árnyoldalát világítottam-e meg csupán, vagy pedig egyúttal még egy kísérletet tettem arra, hogy kiköszörüljem a csorbát, és mégis megírjam a novellát, legalább magyarázatképpen, hogy miért nem született meg sok évvel ezelőtt, amikor elképzelttem, és éppen olyanak, amilyenek elképzelttem. S most már az sem baj, hogy — eredeti szándékkal ellentétben — a történet nemcsak a kutyáról szól, hanem egy kicsit arról is, aki megírta.

BORBÉLY János fordítása

Filippo Tommaso Marinetti: *A szabadság parolái (A redőzött függöny), 1915*